

Юлія Голубнича-Шленчак

Київський університет імені Бориса Грінченка, Україна

ВИДАННЯ ЧАСОПISУ «ТАБОР» УКРАЇНСЬКОЮ ВІЙСЬКОВОЮ ЕМІГРАЦІЄЮ В ПОЛЬЩІ (1923 – 1939 РР.)

Yuliia Holubnych-Shlenchak

Borys Grinchenko Kyiv University, Ukraine

THE PUBLICATION OF THE MAGAZINE “TABOR” BY UKRAINIAN MILITARY EMIGRATION IN POLAND (1923 – 1939)

The article is devoted to the study of the history of the foundation and functioning of the military-historical periodical magazine "Tabor". Its printing was started at the Kalisz camp in 1923. The purpose and tasks set forth by publishers were outlined. Particular attention was paid to the analysis of the content of the magazine and its changes throughout the period of existence of the magazine. Information about the editorial staff and authors of the articles is provided. The peculiarities of the structure of the journal and the grouping of materials are analyzed. The material and financial support of publishers is established on the basis of archival sources and materials from the magazine. The significance of the magazine for the development of military Ukrainian thought is analyzed.

Keywords: Kalisz camp, interned, publishing, Poland, UPR Army, “Tabor”.

Після інтернування особового складу Військ УНР наприкінці 1920 р. у таборах Польщі, задля подолання внутрішньої духовної кризи та відчуття пригніченості, було розпочато інтенсивну організаційно-просвітницьку роботу. Видавництво газет і журналів стало потужним чинником національно-патріотичного єднання та мобілізації інтернованого вояцтва під гаслами відродження УНР.

Головний отаман С. Петлюра чітко усвідомлював важливість та значення проведення військово-історичної роботи у середовищі інтернованих для формування у них національно-патріотичних переконань. Одним із основних завдань, яке постало перед командним складом Армії УНР, було збереження історичних свідчень та документів доби української революції 1917 – 1920 рр. У циркулярі Військового міністерства УНР від 18 лютого 1922 р. ч. 427 до командирів усіх дивізій та начальників окремих частин зазначалось: «Ні одне страчене життя козацьке, ні одна крапля пролитої в боротьбі за визволення України, не повинні загладитись безслідно. Славні бойові вчинки, як цілого війська, так і поодиноких героїв – вимагають найширшого, найяскравішого і найправдивішого освітлення нашої героїчної армії та її боротьби перед всіма народами світа»¹. Далі містилось доручення не пізніше 5 березня ц. р. надіслати усі можливі історичні матеріали: журнали бойових подій, мапи, фотографії і замальовки військової уніформи, портрети, військові відзнаки. Особлива увага мала бути приділена негайному написанню історій дивізій.

Пам'ять про героїчні вчинки українського вояцтва мала бути збережена шляхом організації нового військово-історичного періодичного часопису, що стало можливим завдяки організаційно-матеріальній допомозі з боку С. Петлюри. Саме заініціативи у липні 1923 р. у таборі Каліш було розпочато видання військово-наукового журналу «Табір» («органу молоді Української армії»). У 1923 р. серед командного складу Армії УНР утворилась ініціативна група товариства бувших вояків Армії УНР, яка скликала 12 червня цього ж року загальні збори, на яких обговорювалось питання про заснування військово-наукового журналу. На цих зборах було визначено склад редакції, призначено голову та секретаря. Також було укладено список осіб, яких належало залучити

¹ Центральний державний архів вищих органів влади та управління України (далі – ЦДАВО України), ф. 1078, оп. 2, спр. 838, арк. 80.

до видання часопису як спеціалістів з різних галузей військової науки. У протоколі засідання були визначені видатки на видання першого числа та встановлено суми гонорарів. У наведеному в документі кошторисі ціни вказувалися за 1 друкований аркуш. Згідно з ним, за оригінальні твори та переклади – 60 тис. марок польських (далі – м. п.), компіляції – 50 тис. м. п.; за рецензії, критику та розділ бібліографія виплачували 60 тис. м. п. Редагування одного аркуша коштувало 10 тис. м. п., а його коректура – 6 тис. м. п. Для роботи відділу канцелярії та на поштові витрати було виділено 200 тис. м. п. Оплата членам редакції та секретарю за вихід першого числа становила 150 тис. м. п.¹

Вже 14 червня 1923 р. відбулися збори редакції, на яких було визначено мету заснування часопису і завдання, які ставили перед собою його видавці. Згідно до витягу з наради, журнал мав поділятися на такі відділи: воєнна історія, стратегія і тактика, воєнна техніка, військова психологія та педагогіка, законодавство, адміністрація і господарство, воєнна хроніка, бібліографія і критика.

23 червня цього року відбулись другі збори ініціативної групи, на яких були присутні представники редколегії майбутнього часопису «Табір», а також Головний отаман С. Петлюра, адже саме за його ініціативи і було засновано журнал. Професор В. Прокопович виступив з доповіддю про завдання і перспективи, які ставили перед собою видавці та озвучив фінансові та матеріальні затрати потрібні для виходу першого числа. Як зазначалося у протоколі засідання «...в справі видання журналу, останній [С. Петлюра] прийняв до відома з задоволенням. Представлений кошторис затвердив і на видання журналу наказав асигнувати 3 млн. м. п. Редакції побажав успіху²».

На цьому ж засіданні було затверджено назву журналу та вигляд його обкладинки, зразок якої був представлений і доданий до протоколу. Також на засіданні було ухвалено заснування видавництва «Меч», яке у кінцевому підсумку перейменували у видавництво «До зброї», провід яким здійснювала редакція часопису «Табір».

На тиражування ч. 1 у кількості 300 примірників у загальній сумі з урахуванням усіх витрат було витрачено 3 млн. 189 тис. 200 м. п. Проте у своєму листі від 13 грудня 1923 р. генерал-хорунжий В. Куш до В. Шевченка зазначав, що у загальному підсумку на весь процес випуску числа було витрачено 40 млн. м. п.³ Видавці, з огляду на тематику часопису, сподівались на фінансову і матеріальну підтримку з боку читачів та керівництва. Однак, із передплатою та розповсюдженням виникли складнощі. Засновники часопису не змогли виручитиза продаж навіть 60 %⁴. У зв'язку з цим, член редколегії П. Шандрук вирішив звернутися з проханням матеріальної та фінансової підтримки до представника Українського громадського комітету в Празі Євгена Вирового, однак ніякої відповіді він не отримав⁵.

Проте навіть у таких складних умовах вони спромоглися видати наступне число, яке у два рази перевищувало перше за обсягом і набуло якіснішого вигляду та змісту. Взагалі за період існування часопису найменшим за обсягом було ч. 20 (63 сторінки), а найбільшим ч. 2 (254 сторінки).

Випуском журналу «Табір» займалось військово-наукове видавництво «До зброї» та друкарня 3-ої Залізної стрілецької дивізії⁶. Редакція знаходилась за адресою: Каліш, вул. Колейова, 85. Після ліквідації табору редакція кілька разів змінювала свою адресу: 1927 р. – Варшава I, № 697; 1928 р. – Варшава I, № 61; 1929 р. – Варшава, вул. Подвале 16, 15; 1931 – Варшава, вул. Черняковська 204, 25; 1937 р. – Варшава, вул. Вільча 45, 3.

Головним редактором «Табору» був талановитий військовий історик, член Українського воєнно-історичного товариства генерал-хорунжий В. Куш. До редколегії входили редактори генерал-хорунжий М. Капустянський та професор В. Прокопович, секретар та технічний редактор генерал-хорунжий П. Шандрук. За створення макету обкладинки відповідав сотник С. Гуцвіл.

Зі скасуванням режиму інтернування та ліквідації таборів журнал на два роки не видавався. Права на часопис та видавництво «До зброї» були передані у 1925 р. Товариству бувших воєнків

¹ Centralne Archiwum Wojskowe imienia mjr. Bolesława Waligóry (CAW), Ukr., 380.13/12.

² CAW, Ukr. 380.13/12.

³ Центральний державний архів громадських об'єднань України, ф. 269, оп. 2, спр. 298 а, арк. 71.

⁴ Сидоренко, Н. (2000). *Національно-духовне самоствердження у 3 ч. Преса інтернованих українців та цивільної еміграції (Чехія, Польща, Румунія, Єгипет, 1919 – 1924)*. Київ: Дослідницький центр історії української преси, 2, 120.

⁵ Так само.

⁶ Табір. (Липень, 1923). Каліш: До зброї, 1 (зворот обкладинки).

Армії УНР, яке з метою розширення читацької аудиторії започаткувало у журналі літературний відділ, що у свою чергу позитивно вплинуло на фінансове становище видавців¹. Видання «Табору» було поновлено навесні 1927 р. у Варшаві.

Перше число часопису коштувало 5 франків (10 корон чеських, 50 центів), ч. 2, з огляду на його збільшений обсяг, 6 злотих (далі – зл.), ч. 3 – 4 – 1 зл., з ч. 5 по ч. 11 (окрім ч. 9, яке коштувало 1 зл. 70 гр.) та ч. 19 – 27, ч. 30 – 37 – 1 зл. 50 грош (далі – гр.) з пересилкою по Польщі; ч. 12, ч. 13, ч. 28/29 – 2 зл.; ч. 14-15 – 2 зл. 50 гр. (без пересилки), а ч. 16 – 18 – 2 зл. 85 гр. (з пересилкою). Ціна коливалась у залежності від об'єму певного числа. Усі номери можна було замовити згодом поштою, окрім ч. 1, 2, 9 (їх викупили до 1930 р.) та ч. 7, 8, 10 (останні примірники були розпродані до 1937 р.).

Починаючи від 1935 р. ч. 26 до часопису додавали вкладку на французькій мові з назвою часопису: «Le Camp. La revue militaire. Ukrainienne».

Формат журналу був незмінний впродовж усього періоду видання і становив 17x25 см. На обкладинці кожного числа було вміщено мотто². Зокрема, перше число містило вислів Девіда Ллойд Джорджа: «Воєнна штука (мистецтво – *авт.*), як і кожна штука, ґрунтується на сталих засадах, відмінюються (змінюються – *авт.*) лише способи застосування їх³».

Найчастіше на обкладинці вміщували цитати С. Петлюри, І. Франка, Т. Шевченка, Наполеона, Ф. Фоша⁴. Інколи зустрічались вислови І. Мазепи, Данте Аліґ'єрі, Дж. Мадзіні⁵, генерала В. Сальського, М. Міхновського, В. Прокоповича, А. Лівницького, Г. Мольтке⁶, Р. фон дер Гольца⁷, Е. Ренана⁸ та ін.

Стаття Симона Петлюри (О. Ряста) «Табор (чергові проблеми військового будівництва в українській військовій літературі)», що була опублікована у першому числі часопису, є засадничою для розуміння місця і значення журналу «Табор» в житті української військової еміграції. У ній Головний отаман окреслює мету, завдання та основні напрями роботи, яких повинні були дотримуватись видавці.

Починається стаття роз'ясненнями, чому для часопису була обрана саме така назва: «В слові «Табор» для військових українських письменників міститься не тільки сума тяжких переживань за дротами чи в умовах еміграції, – писав Головний отаман, – не тільки згадки про стародавню форму тактичної оборони[...] слово «Табор» це символ... З ним зв'язується колективний початок творчої праці і шукання української військової думки»⁹.

На думку С. Петлюри, українці мають свій воєнний досвід та особливості організації війська, однак цим знанням не вистачає системності та аналітичного осмислення. «Студіювання воєнного досвіду і установлення гармонії між висновками його з одного боку і теоретичними нормами та підставами воєнної науки з другого набирають великої ваги і визначають в цій праці воєнним письменникам не останню роль»¹⁰.

Зокрема, він закликав за приклад узяти процес переосмислення французами своєї воєнної доктрини після Першої світової війни. Ними були переглянуті усі статuti, накази, інструкції, технічно-організаційні норми і внесено корективи згідно з вимогами нового післявоєнного часу. У зв'язку з цим, С. Петлюра одним із завдань ставить перед військовими переглянути статuti і накази задля виявлення хибних моментів та внесення відповідних змін. Також перевірки вимагали схеми організації військового управління «на яких відбилися намули переходових моментів

¹ *Бюлетень управи товариства б. вояків Армії УНР.* (1925). Каліш, 2, 6.

² Мотто – влучний вислів, епіграф, цитата.

³ *Табор* (Липень, 1923). Каліш: До зброї, 1 (обкладинка).

⁴ Фердинанд Фош (1851-1929 рр.) – французький військовий діяч, з 1923 р. маршал Польщі.

⁵ Джузеппе Мадзіні (1805-1872 рр.) – діяч національно-визвольного руху в Італії, політик, письменник, філософ та музикознавець.

⁶ Гельмут Карл Бернхард фон Мольтке Старший (1800-1891 рр.) – військовий теоретик, німецький генерал-фельдмаршал, вважається одним із засновників Німецької імперії.

⁷ Рюдигер фон дер Гольц (1865-1946 рр.) – німецький генерал, граф.

⁸ Ернест Ренан (1823-1892 рр.) – видатний французький філософ і письменник, знаток стародавніх мов цивілізацій Близького Сходу, відомий своїми політичними теоріями щодо націоналізму і національної ідентичності.

⁹ *Табор.* (Липень, 1923). Каліш: До зброї, 1, 51.

¹⁰ Так само, 74.

і випадкових політичних впливів, від чого їх треба увільнити, сконструювавши найбільш доцільні і відповідаючі нашим національним інтересам та майбутній обороні¹».

Рушійною силою у програмі військового будівництва мав стати пошук усіх можливих елементів для майбутньої перемоги, а одним з провідних завдань для видавців стало з'ясування питомої ваги військового чинника в розбудові української держави та держави в цілому.

Головний отаман стверджував, що українська військова думка крізь призму століть має встановити увесь спектр негативних, недоцільних та руйнуючих для армії тенденцій, прищепляючи ідею аполітичності та пріоритету держави. «Свою ролю в державі, – писав С. Петлюра, – армія виконує доти, доки в цій боротьбі гору беруть державні моменти і не захитається самий пріоритет державності²».

З огляду на географічне розташування України, С. Петлюра підкреслював важливість пошуку союзників серед держав, які мають свої інтереси на Чорному морі. У зв'язку з цим поставала нагальна потреба всебічного вивчення басейну Чорного моря як політично-стратегічної бази для оборони України. «Табір» став першим часописом, в якому одним із головних завдань було визначенодослідження «морського питання». Однак слід зазначити, що статті, присвячені даному питанню почали з'являтися у журналі лише з ч. 10, а з ч. 13 з'явилася постійна рубрика «Военно-морська хроніка».

Головний отаман добре усвідомлював, що у процесі виховання національної армії в душі любові до Батьківщини і самопожертви для неї, велику увагу слід було приділити формуванню психо-емоційного зв'язку воїнів із захисниками минушини, адже у пам'яті віків існував сформований образ справжнього борця, який би своєю історією надихав на подальшу боротьбу. С. Петлюра закликав письменників звернутися до цього образу. Він, зокрема, зазначав: «В цьому образі є стільки лицарського, величавого і привабливого, поруч з тяжким трагічним, що воно викликати найбільші емоції в душі вояки і збуджувати буде найшляхетніші струни його душі³».

Обов'язковим для військових мало стати вивчення всесвітньої історії та ознайомлення з найкращими творами повесної літератури. С. Петлюра закликав підійти до відбору матеріалів для перекладу значно вибагливіше та скрупульозніше, обирати лише ті статті та твори, які написані якісно і мають цінну інформацію для розбудови армії. Особливу увагу слід було, на його думку, приділяти матеріалу, який стосувався дослідження еволюції техніки та зброї.

Результатом накопичення та опрацювання воєнної літератури мало стати сформування українського військового світогляду. Головний отаман звертався з проханням творчо віднестись до виконання поставлених завдань. Розуміючи складні умови, у яких перебували вояки, він вірив, що бажання праці в накресленому напрямку і їхня надія на майбутнє набагато сильніші, ніж гнітюча повсякденна таборова атмосфера, яка їх оточувала щодня. «Прострація своїми виснажуючими крилами зачіпає тільки тих, хто морально – не сильний і національно – не свідомий⁴».

Завершувалась стаття констатацією значення заснування часопису «Табір» як важливого інструменту для втілення накресленого плану роботи для військових письменників та істориків. Місія «військового слова», на думку С. Петлюри, полягало у наступному: «Воно повинно зберегти традиції воєнної боротьби за державність, повинно створити і виплекати в тяжкі – перехідні часи великі животворчі цінності і передати їх для вжитку своєму народові в нових його змаганнях вибороти і охоронити власну Державу⁵».

Перше число часопису містило три розділи: воєнна наука, воєнна хроніка та бібліографія. Усі наступні числа складались з різної кількості розділів (від трьох до п'яти), які не мали конкретних сталих назв. Слід зазначити, що журнал не мав чіткого розподілу матеріалів за розділами. Видається, що поділи були створені просто для зручності. Сталим залишався лише останній розділ, який містив такі рубрики: хроніка, воєнно-морська хроніка (з ч. 13), листи до редакції, надіслані до редакції книжки та журнали, бібліографія.

Перший розділ містив статті, які на думку редакції, мали першорядне значення. Зокрема, весь перший розділ ч. 3 був присвячений річниці пам'яті з дня смерті С. Петлюри. Він містив статті В.

¹ *Табір*. (Липень, 1923). Каліш: До зброї, 1, 76.

² Так само, 52.

³ Так само, 77.

⁴ Так само, 75.

⁵ Так само, 79.

Сальського («Головний Отаман С. Петлюра і Армія УНР»), М. Середи («Петлюра і Гарібальді») та С. Вінницького («Спомини про приїзд Головного Отамана»)¹.

Сотник О. Думін у своїй статті, надрукованій у «Літописі Червоної Калини» у 1937 р., проаналізувавши матеріали, дуже влучно згрупував їх у такі основні групи: воєнна, воєнно-історична, політично-ідеологічна, воєнна хроніка та бібліографія². Варто зазначити, що автор статті спирався на матеріали 15 чисел журналу, однак тематика та інформативне наповнення часопису залишалися майже незмінними до 1939 р., коли видання «Табору» було припинено у зв'язку з початком Другої світової війни. На думку О. Думіна найкраще були підготовлені перші два розділи, адже у журналі працювали справжні знавці своєї справи. Автор наголошував, що якби видавці працювали у набагато кращих умовах, то якість надрукованих статей була б ще значно вищою. Найслабшими, на думку О. Думін, були статті, що стосувалися політики та ідеології.

На честь десятої річниці з дня виходу першого числа часопису «Табір» редакцією було укладено спеціальний покажчик усіх статей, які вийшли у вісімнадцяти числах журналу, тематично згрупованих. Покажчик був додатком до ч. 19 і містив такі групи статей: авіація, артилерія, бібліографія, виховання, війна майбутнього, вісті з України, життя армії на еміграції, зв'язок, історія визвольної боротьби, історія Великої війни, кіннота, міжнародні події, мова та термінологія, море й флот, некрологи, організація війська, піхота, офіційні повідомлення та накази, статистика, стратегія, тактика та маневри, озброєння, техніка, чужоземні армії, різне та статті загального змісту³.

У числах за 1928-1929 рр. з'являлися художні твори з метою розширення читацької аудиторії. Зокрема, були надруковані вірші В. Конопацького «На передодні» (ч. 10), С. Кость-Костенка «Рефлексії» (ч. 6), С. Левченка «Слава, Отамане» (ч. 8), «Візія» (ч. 8), «Мане... такел... фарес...» (ч. 10), А. Рогового «До боротьби» (ч. 11). У ч. 6 було надруковано уривок «Іван Сірко з низовим запорожським товариством зичить Кримському ханському мосці доброго здоров'я і щасливого поведження⁴» з оповідання М. Середи «Шкода Петрусь». З огляду на те, що художні твори швидко зникли зі сторінок часопису, можна припустити, що вони не були у колі зацікавлень читацької аудиторії «Табору».

Найбільша група матеріалів була присвячена розгляду та аналізу військової стратегії та тактиці ведення бою, питанням військового будівництва, взаємовідносин держави та армії, ознайомленню з новими видами військової техніки та зброї. Майже у кожному номері друкувалися статті підполковника Тиміша Омельченка, присвячені питанням еволюції та розвитку різних родів військ («Піхота у модерній армії⁵», «Артилерія у модерній армії⁶», «Кіннота у модерній армії⁷», «Гадки про організацію кінноти⁸», «Навколо модерного бою⁹», а також стратегічному значенню транспорту для армії («Машина і мотор у модерній армії¹⁰», «Армія і залізниця¹¹»).

Багато статей належало авторству Володимира Колоссовського. Зокрема, «Зброя модерної армії¹²», «Модерна танкова зброя¹³», «Технічний розвиток польової артилерії після війни¹⁴», «Піхотна гармата¹⁵», «Перегляд стратегії¹⁶» та ін. На ці ж теми писав сотник Юрій Науменко. На сторінках часопису представлені його статті «Організація оборони кордонів», «Артилерія авангарду¹⁷», «Моторизація і механізація війська», «Авіофотографія для цілей розвідки»,

¹ *Табір* (Травень, 1927). Варшава, 3.

² Думін, О. (1937). Українська військова і воєнна література. *Літопис Червоної Калини*, 7-8, 15.

³ Покажчик артикулів, розміщених у 18 книжках журналу. (1933). Варшава, 8.

⁴ Середи, М. (Лютий, 1928). Шкода Петрусь. *Табір*, 6, 67-76.

⁵ *Табір* (1929). Варшава, 11, 50-67.

⁶ Так само, 12, 27-37.

⁷ Так само. (1930), 13, 32-43.

⁸ Так само. (1932), 17, 43-47.

⁹ Так само, 18, 34-43.

¹⁰ Так само. (1931), 16, 61-68.

¹¹ Так само. (1933), 19, 40-43.

¹² Так само. (1929), 11, 32-50.

¹³ Так само, 12, 3-17.

¹⁴ Так само. (1929), 13, 14-32.

¹⁵ Так само. (1931), 16, 41-52.

¹⁶ Так само. (1932), 17, 5-12.

¹⁷ *Табір* (1934), 21, 11-18.

«Артилерія піхоти» та ін. Про флот, стратегічне значення виходу до моря та оборону морських кордонів писали В. Савченко-Більський («Босфоро-Дарданельське питання і необхідність панування України на Чорному морі»¹), «Вплив моря на розвиток культури і значення його у справі поширення могутності та добробуту держави»²), «Военна фльота України (Основи морської оборони держави)»³), «Значення торговельної фльоти» та С. Шрамченко («Сучасне побільшення Чорноморської фльоти»⁴), «Крейсер гетьман Іван Мазепа»⁵), «Підводний човен і сучасні засоби його рятування»⁶).

Одним із завдань, яке ставила перед собою редакція журналу, було дослідження історії «великої Світової війни» та її наслідків. Однак даному питанню було присвячено досить мало статей. Впродовж усього періоду існування часопису в ньому було приміщено п'ять статей, які стосувалися даної теми. До них належали розгорнута стаття В. Куца «Чому Німеччина капітулювала 11 листопада 1918 р. (переклад з французької мови)» (ч. 1-2), стаття А. Ляшенка «Лодзінський маневр (листопад 1914 р.)» (ч. 2), І. Барила «Страшна зброя», присвячена огляду підводних човнів часів Першої світової війни (ч. 15), Ю. Науменка «Армія без вождів. (Кампанія франко-німецька – серпень-вересень 1914 р.)» (ч. 19-20) та А. Марущенко-Богданівського «Хімічна зброя» (ч. 27).

Від ч. 19 до ч. 26 (окрім ч. 24) другий розділ часопису, який провадив О. Шпілінський (часто писав під псевдонімом О. Переяслівський), мав назву «Українська збройна сила у Наполеонівських війнах 1812-1814 рр.». Даний розділ містив розгорнуті статті, присвячені аналізу значення діяльності українських козацьких загонів та різновиди форм участі українців у війнах проти наполеонівської Франції. Також на цю тему писав С. Сірополко. Його детальний аналіз значення діяльності кінної козацької дивізії у війнах проти Наполеона був опублікований у ч. 28/29⁷.

До постійних належала рубрика «Чужоземні армії». Весь матеріал рубрики можна розділити на три групи: армії Західної та Східної Європи, збройні сили СРСР та особливості організації війська в Японії та Туреччині. Матеріали, що належали до першої групи, були присвячені огляду військових сил Франції, Німеччини, Великобританії, Румунії, Чехословаччини та Польщі. Зокрема, І. Морей де Моран писав про повітряні сили Франції, Г. Порохівський про організацію збройних сил Румунії, в статтях Т. Омельченка йшлося про тогочасне становище німецької армії.

Вивченням особливостей функціонування збройних сил СРСР займалися П. Шандрук, О. Петровський, І. Мінько, С. Жмейський, В. Янівський, С. Шрамченко. Оглядові статті про збройні сили Японії та Туреччини належали М. Забелло.

Безумовно велика увага приділялась подіям національно-визвольних змагань та історії дивізії Армії УНР. Зокрема, у шести номерах (ч. 5-9, 14) була присутня рубрика В. Проходи «Записки до історії Сірих або Сірожупанників». Про бойовий шлях 3-ої Залізної стрілецької дивізії писав П. Шандрук, історію формування 2-го Січового запорожського корпусу підготував Б. Сулківський. Чимало статей, які висвітлювали різні події визвольних змагань належать В. Куцу, В. Савченку, В. Сахно, М. Середі, В. Шевченку та О. Шпілінському.

У журналі часто друкували офіційні повідомлення та закони уряду УНР чи Головного Отамана. Зокрема, у ч. 9 були опубліковані копії наказів Головної команди війська УНР, датовані листопадом-груднем 1928 р. та 1 січнем 1929 р.

Статті часто доповнювались схемами, таблицями, картами місцевості, малюнками. Зокрема, стаття П. Крицького «Сучасні літакові бомби» містила 9 малюнків та дві опорні таблиці⁸. Також на сторінках «Табору» вміщували фотопортрети, зокрема, головних отаманів С. Петлюри та А. Лівичького. У ч. 13 було опубліковано фотографію «Пластунської почесної сторожи на святі 10-ї річниці Зимового походу»⁹.

¹ Так само. (1929), 11, 3-11.

² Так само, 10, 50-64.

³ Так само, 12, 37-45.

⁴ Так само. (1930), 13, 71-75.

⁵ Так само. (1932), 17, 82-85.

⁶ Так само. (1933), 19, 53-58.

⁷ Так само. (1936), 28/29, 81-94.

⁸ Так само. (1937), 32, 7-21.

⁹ *Табора* (1930), 13, 9.

У розділі «Бібліографія» подавався огляд окремих чисел (номерів) журналів та газет інтернованих та української військової еміграції в Польщі, таких як «Військовий вісник», «Веселка», «Український інвалід», «Вісті спілки інженерів та техніків українців-емігрантів у Польщі», «За державність», «Шляхом Незалежності» та ін. Друкувалися невеличкі огляди військових журналів з усього світу. Зокрема, «Bellona» та «Morze» (Польща, Варшава), «L'Italia Marina» (Італія, Рим), «Mer et Colonias» (Франція, Париж), «Revue de la Ligue Maritime» (Бельгія, Брюссель), «Liga Maritima Brasileira» (Бразилія, Ріо-де-Жанейро), «Norsk Tidsskrift for Sjøvesen» (Норвегія, Хортен), «Морской журнал» (Чехія, Прага) та ін. Особливою прихильністю видавців користувався заснований у 1922 р. групою російських офіцерів у Берліні «вісник воєнної науки і техніки» «Война и мир». Статті часопису відзначались високим рівнем інформативності, окрім цього російська мова була зрозумілою для всіх, що відкидало потребу у перекладі.

Окрім огляду періодики у даній рубриці публікували коротенькі рецензії на книжки і брошури (зокрема, рецензія В. Куца на «Літопис української революції. Том 2» О. Доценка та воєнно-критичний огляд Л. Олійниківа «Операція Карла XII на терені України (1708-1709 pp.)», опубліковані у ч. 2¹).

Окрім вище зазначених, у журналі друкували статті В. Сігарів, С. Дельвіг, В. Євтимович, Б. Монкевич, В. Андрієвський, М. Янчевський, Г. Порохівський, П. Бербенець, Т. Олесюк, Л. Мосендз, К. Бунчук, С. Василевський, І. Гнойовий, В. Бушуєнко, В. Михальчук, І. Вислоцький, В. Лиманець, Дубровський.

Попри тяжкі матеріальні та фінансові складнощі впродовж 1923-1939 рр. було видано 37 чисел часопису. Увесь цей час «Табір» був справжнім оплотом формування військово-історичної і наукової думки. Видавці та автори статей створили досить потужну інформативну базу та заклали підґрунтя для становлення та розвитку різних галузей військової справи. Дослідження визвольної боротьби 1917-1920 рр. стало можливим завдяки кропіткій роботі усіх причетних до видання «Табора».

Рис. 1. Обкладинка ч. 1 воєнно-наукового журналу «Табір», 1923 р.

(Оригінал зберігається у Державній науковій архівній бібліотеці м. Києва)

¹ Табір (1924), 2, 238-241.

Рис. 2. Обкладинка ч. 19 воєнно-наукового журналу «Табір», 1933 р.

(Оригінал зберігається у Державній науковій архівній бібліотеці м. Києва)

References:

1. *Biuletyn upravy tovarystva b. voiakiv Armii UNR* (1925). [Herald of the Armed Forces of the UPR] Kalish, 2, 6. [in Ukrainian].
2. Dumin, O. (1937). *Ukrainska viiskova i voienna literature* [Ukrainian military literature]. *Litopys Chervonoj Kalyny* [The Chronicle of the Red Viburnum], 7-8, 15. [in Ukrainian].
3. *Pokazhchyk artykuliv, umishchenykh u 18 knyzhkhakh zhurnala* (1933). [The index of articles contained in 18 books of the magazine]. Warsaw. [in Ukrainian].
4. Sereda, M. (1928). Shkoda Petrus. [Shkoda Petrus]. *Tabor* [Camp], 6, 67-76. [in Ukrainian].
5. Sydorenko, N. (2000). *Natsionalno-dukhovne samostverdzhennya (u 3-kh t.): Presa internovanykh ukrayintsiv ta tsyvilnoyi emihratsiyi (Chekhiya, Pol'shcha, Rumuniya, Yehypet, 1919-1924)*. [National-spiritual selfaffirmation (in 3 t.): Press about interned Ukrainians and civilian emigration (Czech Republic, Poland, Romania, Egypt, 1919 – 1924)]. Kyiv, II, 120. [in Ukrainian].
6. *Tabor* [Camp] (Lypen, 1923). Kalish: Do zbroi, 1, 51-79. [in Ukrainian].
7. *Tabor* [Camp] (1924). Kalish: Do zbroi, no. 2, 238 – 241 [in Ukrainian].
8. *Tabor* [Camp] (Traven, 1924). Warsaw, no. 3. [in Ukrainian].
9. *Tabor* [Camp] (Sichen-Berezen, 1929). Warsaw, no. 10, 50 – 64. [in Ukrainian].
10. *Tabor* [Camp] (1929). Warsaw, no. 11, 3 – 67. [in Ukrainian].
11. *Tabor* [Camp] (1929). Warsaw, no. 12, 3 – 45. [in Ukrainian].
12. *Tabor* [Camp] (1930). Warsaw, no. 13, 4 – 75. [in Ukrainian].
13. *Tabor* [Camp] (1931). Warsaw, no. 16, 41 – 68. [in Ukrainian].
14. *Tabor* [Camp] (1932). Warsaw, no. 17, 5 – 85. [in Ukrainian].
15. *Tabor* [Camp] (1932). Warsaw, no. 18, 34 – 43. [in Ukrainian].
16. *Tabor* [Camp] (1933). Warsaw, no. 19, 40 – 58. [in Ukrainian].
17. *Tabor* [Camp] (1936). Warsaw, no. 28/29, 81 – 94. [in Ukrainian].
18. *Tabor* [Camp] (1937). Warsaw, no. 32, 7 – 21. [in Ukrainian].
19. Tsentralnyi viiskovyi arkhiv Polshchi [Central military archive of Poland] Warsaw, Ukr. 380.13/12. [in Ukrainian].
20. Tsentralnyy derzhavnyy arkhiv vyshchykh orhaniv vldy ta upravlinnya Ukrainy [Central State Archive of the Supreme Governments and Governments of Ukraine] Kyiv, f. 1078, op. 2, spr. 838. [in Ukrainian].
21. Tsentralnyi derzhavnyi arkhiv hromadskykh obiednan Ukrainy [Central State Archives of Public Organizations of Ukraine] Kyiv, f. 269, op. 2, spr. 298 a. [in Ukrainian].